

Banka e Shqipërisë

TENDENCAT NË KREDITIM

TREMUJORI II - 2014

ERJONA SULJOTI, SOFIKA NOTE, OLTA MANJANI
DEPARTAMENTI I POLITIKËS MONETARE

Pikëpamjet e shprehura në këtë material janë të autorëve dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht ato të Bankës së Shqipërisë.

P Ë R M B A J T J A

1. BANKAT DHE AKTIVITETI NDËRMJETËSUES	5
2. KREDIA PËR BIZNESE	7
3. KREDIA PËR INDIVIDË	11
4. ÇMIMI I KREDISË DHE KUSHTET E TJERA TË KREDITIMIT	14
5. ZHVILIMET E AKTIVITETIT KREDITUES NË RAJON	18
REFERENCA	22

Ky material synon të paraqesë një panoramë të detajuar të zhvillimeve më të fundit të aktivitetit kreditues në vend. Për të përmbushur këtë qëllim, ky material analizon të dhënat monetare për portofolin e kredisë, të fokusuar sipas agjentëve ekonomikë, si dhe kushtet e kreditimit. Më konkretisht, kushtet e kreditimit do trajtohen si në aspektin e çmimit të kredisë - normës së interesit - ashtu edhe kushtet joçmim. Ndërkohë, pjesë e këtij materiali do të jetë edhe një përmbledhje e aktivitetit kreditues në vendet e Evropës Qendrore Juglindore (EQJL). Përhapja e efekteve të krizës financiare globale, në rajonin e EQJL-së dhe pasojat e saj në vend janë analizuar vazhdimisht në materialet tona periodike. Në këtë kuadër, është i rëndësishëm përditësimi i rregullt i këtij informacioni për të kuptuar më mirë jo vetëm faktorët e brendshëm, por edhe ndikimin e faktorëve të jashtëm në ecurinë e treguesve financiarë në vend në përgjithësi dhe kreditimit në veçanti.

Statistikat kryesore të analizuar në këtë material janë:

- Të dhënat monetare¹ për volumin e aktivitetit kreditues të bankave për dy portofolet kryesore, atë të bizneseve dhe të individëve.
- Të dhënat cilësore të marra nga vërtetimi i aktivitetit kreditues, ku fokus të veçantë marrin analiza e standardeve të kreditimit, kërkesa, si dhe faktorët që i kanë ndikuar ato. Gjithashtu bazuar në rezultatet e këtij vërtetimi analizohen edhe elementët joçmim të aktivitetit kreditues.
- Statistikat për çmimin e kredisë, të cilat përfaqësohen nga norma mesatare e interesit të ponderuar me sasinë e re të kredisë së dhënë, si në monedhën vendase ashtu edhe në euro. Pjesë e analizës është edhe marzhi i ndërmjetësimit që bankat aplikojnë ndaj kostos së fondeve.
- Të dhënat monetare për vëllimin e kredisë për vendet e rajonit përfshijnë të dhënat monetare nga këto vende: Bullgari (BU), Kroaci (Cr), Rumani (RO), Serbi (Sr), Poloni (Pl), Hungari (Hu), Republikë Çeke (CZ), Maqedoni (MK).

Materiali mbulon të dhënat e publikuara deri në 20 korrik 2014, të cilat përfshijnë informacion për të dhënat monetare dhe financiare për muajin maj 2014, dhe të dhënat e vërtetimit të aktivitetit kreditues për tremujorin e dytë të vitit 2014.

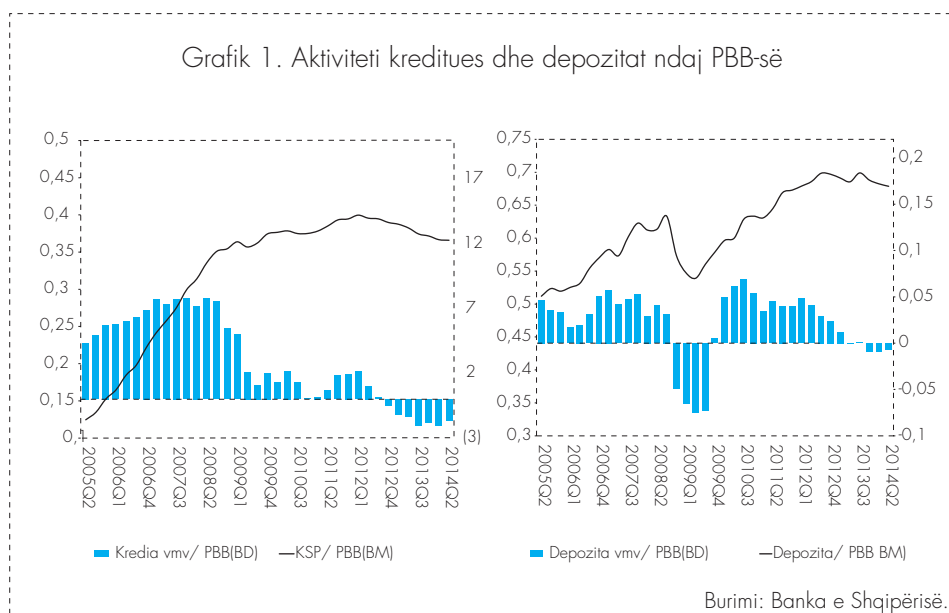
¹ Metodologjia monetare bazohet në konceptin e rezidentit dhe jorezidentit, dhe të dhënat e kredisë përfshijnë vetëm kredinë dhënë rezidentëve. Për më shumë, shiko "Manuali mbi Statistikat Monetare dhe Financiare" Fondi Monetar Ndërkombëtar, edicioni i vitit 2000.

1. BANKAT DHE AKTIVITETI NDËRMJETËSUES

Veprimtaria e sistemit bankar, gjatë tremujorit të dytë të vitit 2014, është zhvilluar në një ambient makroekonomik më të favorshëm së në tremujorin e parë. Kështu, të dhënat indirekte tregojnë se prodhimi i brendshëm bruto ka vazhduar të rritet edhe në tremujorin e dytë të vitit 2014. Besimi i konsumatorëve dhe i bizneseve është përmirësuar dhe të dhënat paraprake tregojnë për një aktivitet tregtar të shtuar, duke sinjalizuar për një gjallërim të konsumit. Autoriteti fiskal ka ndjekur një politikë konsoliduese dhe ka shlyer një pjesë të madhe të detyrimeve të prapambetura, duke ndihmuar kështu në qarkullimin e likuiditetit në ekonomi dhe në përmirësimin e gjendjes financiare të bizneseve. Me gjithë ecurinë e dobët të të ardhurave të disponueshme, pasuria financiare e individëve vijon të rritet prej më shumë se një viti. Autoriteti monetar ka ndjekur një politikë lehtësuese, duke ulur normën bazë të interesit me 0.25 pp, në një minimum të ri historik prej 2.5% në fund të muajit maj. Megjithatë, krijimi i parasë në ekonomi mbetet i dobët, i ndikuar si nga dobësia ciklike e ekonomisë ashtu edhe nga politikat konservatore të bankave në ndërmjetësim.

Aktivitetet e sistemit bankar, në fund të muajit mars 2014, përbënin rreth 90.8% të totalit të aktiveve financiare, krahasuar me 91.3% në fund të vitit 2013 dhe 92.6% në të njëjtën periudhë një vit më parë. Edhe pse bankat dominojnë sektorin financiar, pesha e aktivitetit të tyre ndaj totalit të sistemit ka ardhur në rënie, e ndikuar nga rritja e aktivitetit financiar të institucioneve financiare jobanka. Ndërkohë, aktivitetet e bankave janë 4.2% më të larta se një vit më parë. Rritja e aktivitetit bankar është mbështetur si nga grumbullimi i fondeve, ashtu edhe nga financimi i nevojave të qeverisë për financim dhe vendosjet

Grafik 1. Aktiviteti kreditues dhe depozitat ndaj PBB-së

jashtë. Përmirësimi gradual i aktivitetit ekonomik në vend dhe i besimit të agjentëve ekonomikë, ende nuk është reflektuar në rritje të kërkesës për financim të sektorit privat. Aktiviteti bankar është karakterizuar nga përmirësimi i likuiditetit dhe përfitueshmërisë, ndërkohë që raportet e kapitalizimit vijojnë të jenë ndjeshëm mbi normat rregullative të kërkuara, duke reflektuar dobësinë e aktivitetit kreditues.

Portofoli i kredisë ka vijuar të tkurret me 1.7%, duke shfaqur një përmirësim të lehtë në ritmet e tkurrjes me 0.6 pikë përqindje më pak se në tremujorin e parë të vitit 2014. Studimet empirike tregojnë se, në veçanti mbas krizave financiare që shoqërohen me "ngërçin kreditues", përmirësimi i aktivitetit kreditues ndjek me kohëvonesë rimëkëmbjen ekonomike (Calvo et al (2006)).

Ndërkohë, paralelisht me këto zhvillime, edhe depozitat kanë shfaqur një ecuri më të dobët se në tremujorin e parë. Norma vjetore e rritjes së tyre është ngadalësuar në 0.9%, e ndikuar kryesisht nga zhvillimet në depozitat në lekë. Këto të fundit janë prekur nga zhvendosja e kursimeve të individëve drejt produkteve të investimit me norma kthimi më të lartë, në kushtet e rënies së mëtejshme të normave të interesit të depozitave. Gjatë tremujorit të dytë, individët kanë vijuar të investojnë në letrat me vlerë të qeverisë me afate mbi 3 vjet dhe në depozita bankare me afat maturimi mbi 2 vjet². Në raport me PPB-në, depozitat totale prej 67.9% shënuan rënie, krahasuar me tremujorin e parë të vitit me 0.4pp. Një vit më parë depozitat ishin 68.6% të PBB-së.

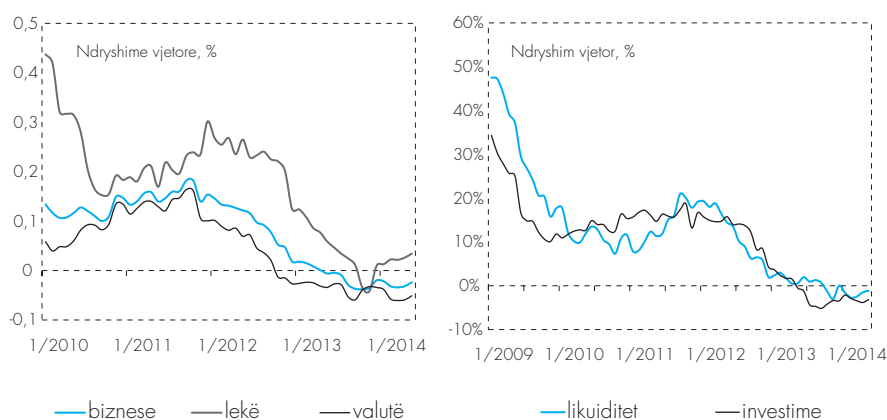
² Sipas metodologjisë së statistikave monetare, këto depozita nuk janë pjesë e depozitave totale.

2. KREDIA PËR BIZNESE

Kredia për biznese vazhdon të shfaqë ecuri të dobët edhe në muajt prill dhe maj, në të gjithë segmentet e saj. Në muajin maj është regjistruar një rritje e ulët e saj në terma mujorë, ndërkohë që në krahasim me një vit më parë ajo vijon të tkurret, por me një normë më të vogël. Nga ana tjetër, bankat raportojnë për lehtësim të kushteve të kreditimit dhe rritje të kërkesës në tremujorin e dytë të vitit, sinjale pozitive këto që mbarten edhe në tremujorin e tretë 2014. Këto sinjale janë gjithashtu në linjë edhe me rezultatet e vërtetimit të bizneseve. Këta tregues përfaqësojnë një përmirësim të përjasjes së bankave ndaj kreditimit të biznesit dhe të besimit të bizneseve, dhe pritjet të materializohen në një ecuri më të mirë të kredisë për biznese në muajt e ardhshëm.

Kredia për biznese ka vijuar tkurrjen vjetore edhe në muajt prill dhe maj. Në fund të muajit maj, ndryshimi vjetor i saj është -2.4%, nga -3.4% që rezultoi në fund të tremujorit të parë. Kreditimi i bizneseve ka qenë i dobët në të dy segmentet, financim për investime dhe mbështetje e nevojave për likuiditet. Kredia për investime ka shënuar kontraktimin më të madh vjetor deri në muajin maj, prej 3.2%, ndërkohë që kredia për likuiditet ka regjistruar tkurrje vjetore më të moderuar, prej 1.2%. Sipas valutës, financimi në monedhë të huaj i bizneseve vijon të reduktohet, i lidhur kryesisht me ecurinë e dobët të kredisë për investime. Kredia në lekë ruan ritme pozitive të rritjes vjetore, e ndikuar nga një rritje e financimit për investime në monedhën vendase në fund të vitit të kaluar dhe fillim të këtij viti.

Grafik 2. Rritja vjetore e kredisë për biznese sipas valutës dhe qëllimit të përdorimit

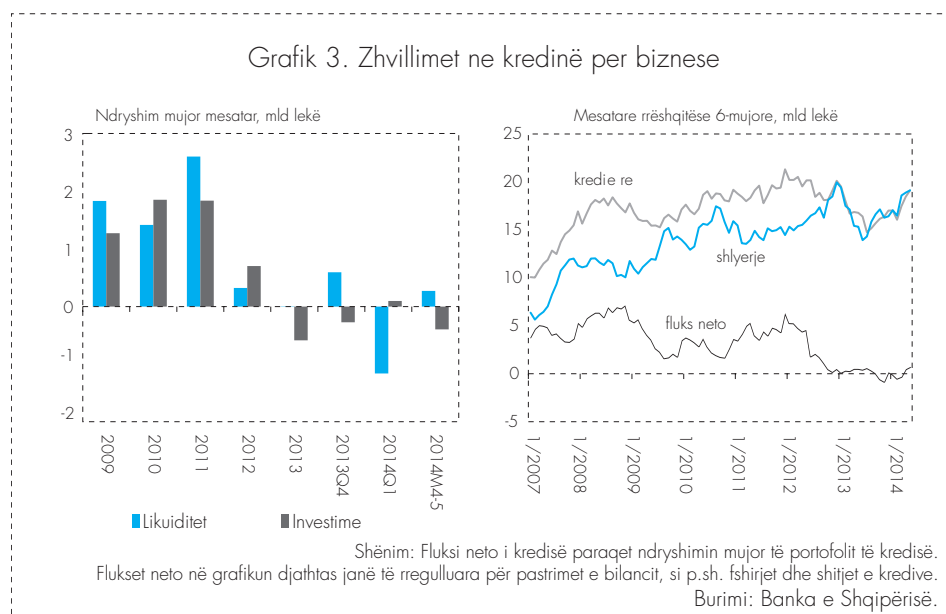
Burimi: Banka e Shqipërisë.

Tabelë 1. Struktura e portfolit të kredisë për biznese

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 M5
% lekë	20%	26%	26%	30%	33%	34%	34%
Likuiditet	49%	50%	49%	50%	49%	50%	50%
% lekë	23%	33%	34%	37%	44%	45%	44%
Investime	51%	50%	51%	50%	51%	50%	50%
% lekë	19%	20%	21%	24%	27%	29%	30%

Burimi: Banka e Shqipërisë.

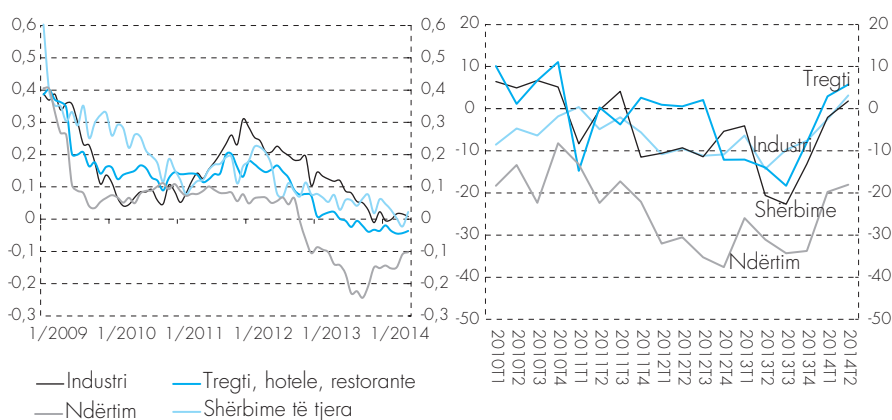
Gjatë muajve prill dhe maj, kredia për biznese u rrit me rreth 1 miliardë lekë, e ndikuar nga rritja e financimit të nevojave për likuiditet, ndërkohë që kredia për investime shënoi tkurrje. Ndryshimet në stokun e kredisë, veçanërisht gjatë vitit 2013, janë prekur edhe nga fshirjet apo shitjet e kredive nga ana e bankave, si pjesë e procesit të pastrimit të bilanceve të tyre. Nga ana tjetër, edhe kredia e re e dhënë ka qenë në nivele të ulëta. Duke përjashtuar kreditë *overdraft*³, kredia e re për biznese ka qenë në rënie të vazhdueshme. Kështu, në terma mesatarë mujorë, kredia e re (veç asaj *overdraft*), në periudhën prill-maj, është rreth 17% më e ulët se në tremujorin e parë të vitit dhe rreth 23% më e ulët se në vitin 2013.

Dobësimi i kredisë për biznese, parë në një këndvështrim afatgjatë, është i pranishëm në të gjithë sektorët e ekonomisë. Ai mbetet më i theksuar në sektorin e ndërtimit, në linjë edhe me ecurinë më të dobët të aktivitetit ekonomik të tij. Në muajt prill dhe maj, rritje të kredisë janë regjistruar për bizneset e industrisë nxjerrëse dhe asaj energjetike, të ndërtimit dhe të tregtisë. Kredia për transportin, ajo për industrinë financiare dhe ajo për industrinë përpunuese janë tkurrur.

³ Kreditë *overdraft* karakterizohen nga mbyllje dhe rinovime të njëpasnjëshme dhe rrisin artificialisht kredinë e re, duke përfshirë edhe rinovimet e kredive ekzistuese.

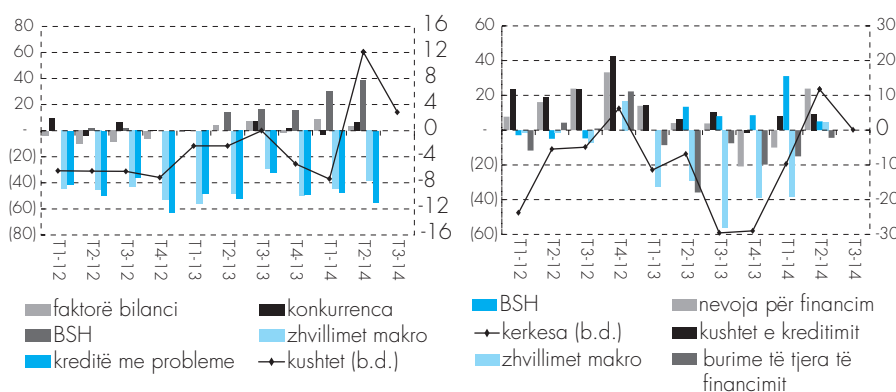
Grafik 4. Rritja vjetore e kredisë sipas sektorit (majtas, %) dhe treguesit e besimit të biznesit (djathtas, p.p.)

Burimi: Banka e Shqipërisë.

Kushtet e kreditimit të bizneseve kanë qenë duke u shtrënguar deri në tremujorin e parë të këtij viti, paralelisht me rënien e kërkesës së tyre për kredi. Në tremujorin e dytë të vitit, bankat raportojnë për lehtësim të kushteve dhe rritje të kërkesës, duke u shprehur njëkohësisht optimiste për ecurinë e kërkesës dhe ofertës për kredi edhe gjatë tremujorit të tretë të vitit. Si kushtet e kreditimit, ashtu edhe kërkesa për kredi, paraqiten të përmirësuara në të gjitha segmentet, por më shumë në atë të kapitalit qarkullues dhe në segmentin e bizneseve të vogla dhe të mesme. Lehtësimi i financimit për këto të fundit do të ishte një zhvillim i mirëpritur, pasi këto biznese përbëjnë një shtyllë të rëndësishme në rimëkëmbjen e qëndrueshme të aktivitetit ekonomik⁴.

Grafik 5. Ndryshimet në ofertën (majtas) dhe kërkesën (djathtas) për kredi të bizneseve dhe faktorët që kanë ndikuar ato, balancë përgjigjesh, p.p.

Shënim: Balancat pozitive/negative nënkuptojnë lehtësim kushtesh (rritje të kërkesës)/shtrëngim kushtesh (rënie të kërkesës). Tek faktorët e ofertes, faktorë bilanci logaritet si mesatare e thjeshtë e rezultateve për situatën e likuiditetit dhe atë të kapitalit. Në mënyrë të ngjashme, zhvillimet makroekonomike paraqesin vlerën mesatare të balancave për zhvillimet makro në përgjithësi dhe ato në sektorë të veçantë. Tek faktorët e kërkesës, nevoja për financim mesatarizon nevojat për likuiditet dhe nevojat për financim të investimeve.

Burimi: Banka e Shqipërisë.

⁴ Në vendet në zhvillim dhe me bazë të ulët kapitali, bizneset e vogla dhe të mesme konsiderohen si motor i zhvillimit ekonomik dhe i rritjes së punësimit. Gjithashtu, ato ofrojnë tregje më konkurrense dhe më eficientë, duke ndihmuar njëkohësisht në uljen e nivelit të varfërisë.

Ndërkohë që bilancet e bankave nuk paraqesin kufizime për rritjen e mëtejshme të kredisë, faktorët që pengojnë gatishmërinë e bankave për të kredituar bizneset mbeten pasiguria për të ardhmen, në përgjithësi dhe në sektorë të caktuar, niveli i lartë i kredive me probleme dhe politikat e grupeve të bankave mëma në vendet e origjinës. Sipas vërtetimit të aktivitetit kreditues, politika lehtësuese e Bankës së Shqipërisë ka ndihmuar njëkohësisht në lehtësimin e ofertës për kredi dhe në nxitjen e kërkesës për kredi. Krahas kësaj, në rritjen e pritjes të kërkesës ka ndikuar edhe rritja e nevojave për financim të projekteve të bizneseve, të lidhura me pritshmërinë për përmirësimin e situatës makroekonomike në vend. Rritja e besimit të bizneseve për ecurinë ekonomike në të ardhmen konfirmohet edhe nga rezultatet e vërtetimit të bizneseve. Indekset e besimit në të gjithë sektorët e ekonomisë janë përmirësuar ndjeshëm dhe, me përjashtim të atij të sektorit të ndërtimit, ato iu janë rikthyer vlerave pozitive pas disa vitesh qëndrimi në territor negativ.

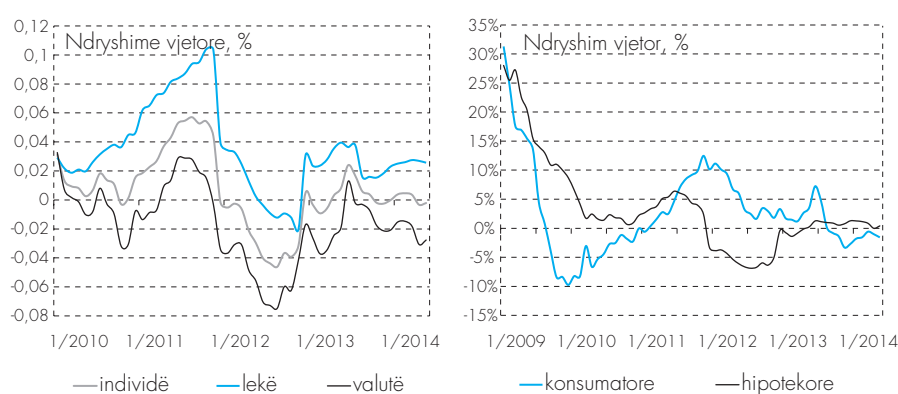
Informacioni i filtruar nga vërtetimi i aktivitetit kreditues jep sinjale pozitive, por ato mbeten të pamaterializuara në ecurinë e kredisë për biznese deri në muajin maj. Nëse këto sinjale përfaqësojnë një pikë kthese në sjelljen e bankave dhe besimin e biznesit dhe jo një përmirësim afatshkurtër, atëherë reflektimi i tyre në rritjen e kreditimit pritet të vërehet në muajt e ardhshëm.

3. KREDIA PËR INDIVIDË

Ecuria e kredisë për individë vazhdon të jetë e plogësht. Në muajt prill dhe maj vërehet një rritje e kredisë më e kënaqshme se në tremujorin e parë të vitit, por, në krahasim me një vit më parë, kredia për individë thuhet nuk ka ndryshuar. Si kushtet e kreditimit, ashtu edhe kërkesa për kredi, paraqiten të përmirësuara në tremujorin e dytë të vitit dhe pritet të ndjekin këtë drejtim edhe në tremujorin e ardhshëm. Ky informacion, kombinuar me të dhënat e marra nga vërtetimi i konsumatorit, mbështesin pritjet për një ecuri më të mirë të kredisë për individë në muajt e ardhshëm.

Kredia për individë nuk ka shfaqur ndryshime të rëndësishme gjatë muajve prill dhe maj. Rritja vjetore e saj vijon të luhatet rreth nivelit 0% që prej gjysmës së dytë të vitit të kaluar - në fund të muajit maj ajo ishte rreth 0.2% më e ulët se një vit më parë. Ecuria vjetore e kredisë për individë ka reflektuar rritjen e ulët të kredisë hipotekore dhe tkurrjen e mëtejshme të kredisë konsumatore. Në fund të muajit maj, ndryshimi vjetor i këtyre dy portofoleve është përkatësisht 0.4% dhe -1.6%. Kreditimi i individëve është i orientuar drejt monedhës vendase, i nxitur nga rritja e financimit në lekë për pasuri të patundshme. Financimi në valutë i tyre vazhdon të tkurret, si në segmentin e kredisë konsumatore, ashtu edhe në atë të kredisë hipotekore.

Grafik 6. Rritja vjetore e kredisë për individë sipas valutës dhe qëllimit të përdorimit

Shënim: Ndryshimet vjetore të mësipërme janë prekur nga riklasifikimi i një pjese të portofolit nga kredi për individë në kredi për biznese në muajin dhjetor 2011. Efektet e këtij riklasifikimi zgjasin deri dhe nëntor 2012 dhe prekin ndryshimet vjetore të kredisë në valutë të individëve, ato të kredisë hipotekore dhe ato të totalit të kredisë për individë.
Burimi: Banka e Shqipërisë.

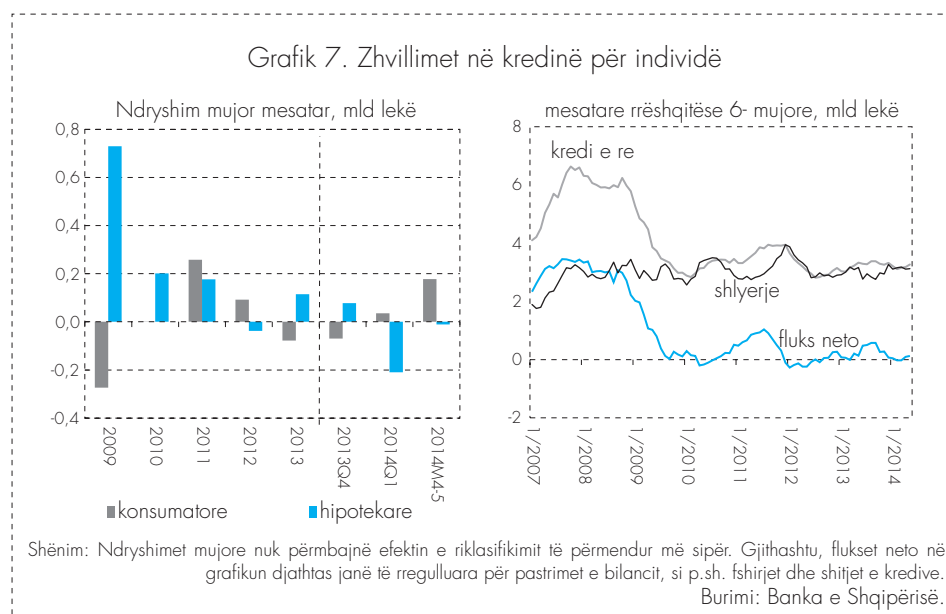
Tabelë 2. Struktura e portofolit të kredisë për individë

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
% lekë	43%	43%	44%	46%	47%	48%	49%
Konsumatore	25%	22%	21%	24%	24%	24%	24%
% lekë	74%	77%	80%	80%	77%	77%	78%
Hipotekore	75%	78%	79%	76%	76%	76%	76%
% lekë	30%	30%	31%	32%	34%	36%	37%

Burimi: Banka e Shqipërisë.

Në muajt prill dhe maj, kredia për individë u rrit me rreth 0.3 miliardë lekë, e gjitha në formën e financimit të konsumit në lekë. Struktura e kredisë konsumatore në këtë periudhë tregon për rritjen e financimit të konsumit të mallrave të qëndrueshëm. Ky zhvillim mbart sinjale pozitive mbi ecurinë e kërkesës konsumatore dhe është në linjë me rezultatet e përfuara nga vrojtimi i konsumatorit.

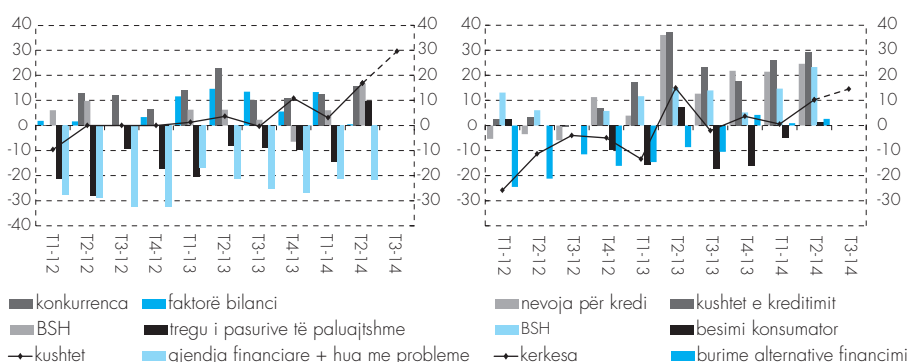
Si edhe në rastin e kredisë për biznese, rritja e ulët e kredisë për individë reflekton nivele përgjithësisht të ulëta të kredisë së re. Megjithatë, në muajt prill dhe maj vihet re një përmirësim i lehtë i kredisë së re për individë - niveli i saj mesatar mujor, duke përjashtuar atë *overdraft*, ishte 25% më i lartë se në tremujorin e parë të vitit dhe rreth 6% më i lartë se në vitin 2013. Procesi i pastrimit të bilanceve ka ndikuar gjithashtu negativisht ecurinë e kredisë për individë, por ky ndikim vlerësohet të jetë më i vogël në krahasim me kredinë për biznese.

Ndryshe nga bizneset, bankat kanë ndjekur një përfaqje më pozitive ndaj kreditimit të individëve. Kushtet e financimit kanë qenë në kahun lehtësues që nga gjysma e dytë e vitit të kaluar. Lehtësimi i kushteve është nxitur nga politika e Bankës së Shqipërisë dhe konkurrenca mes bankave, që ka qenë e theksuar në këtë segment të kredisë. Ndërkohë, gjendja financiare e individëve dhe niveli i kredive me probleme vazhdojnë të diktojnë ruajtjen e kujdesit të bankave në kreditimin e individëve. Në gjykimin e bankave, në lehtësimin e kushteve në tremujorin e dytë të vitit ka ndikuar edhe situata më e favorshme në tregun e pasurive të paluajtshme.

Kërkesa e individëve për kredi rezulton e rritur në tremujorin e dytë të vitit. Sipas bankave, të gjitha kushtet janë që individët të kërkojnë më shumë financim për të mbështetur konsumin dhe investimet e tyre. Politika monetare lehtësuese e ndjekur nga Banka e Shqipërisë ka ndihmuar në nxitjen e kërkesës për kredi. Bankat dallojnë gjithashtu besimin e konsumatorit në ecurinë e ardhshme të ekonomisë, si faktor që nuk ka penguar rritjen e kërkesës në tremujorin e dytë të vitit.

Grafik 8. Ndryshimet në ofertën (majtas) dhe kërkesën (djathtas) për kredi të individëve dhe faktorët që kanë ndikuar ato, balancë përgjigjesh, p.p.

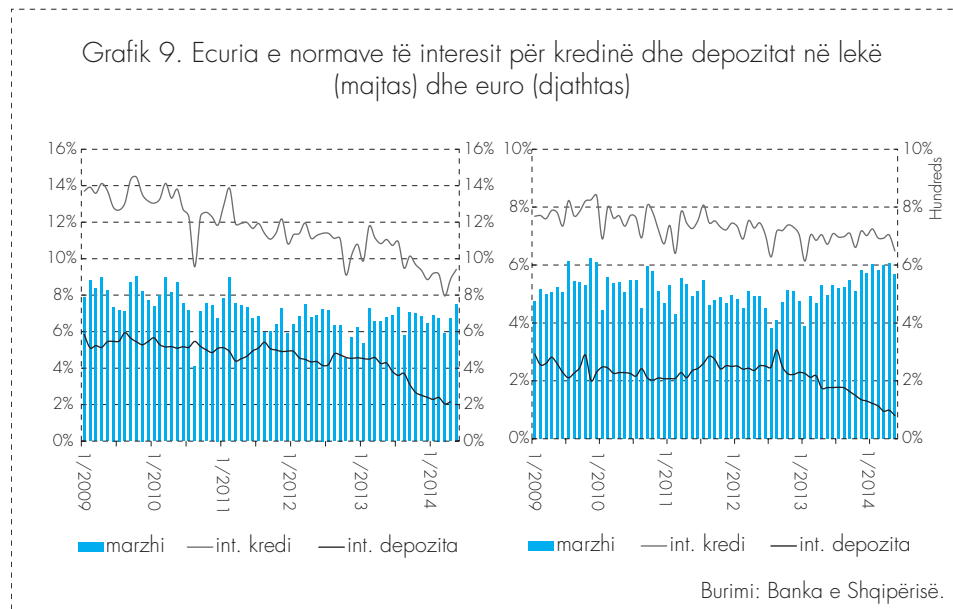
Shënim: Balancat pozitive/negative nënkuptojnë lehtësim kushtesh (ritje të kërkesës)/shtrëngim kushtesh (rënie të kërkesës). Tek faktorët e ofertës, faktorë bilanci llogaritet si mesatare e thjeshtë e rezultateve për situatën e likuiditetit dhe atë të kapitalit. Në mënyrë të ngjashme, janë mesatarizuar edhe ndryshimet e dy faktorëve: gjendja financiare e individëve dhe kreditit me probleme, të cilët kanë ecuri të ngjashme. Tek faktorët e kërkesës, nevoja për financim mesatarizon nevojat për financim konsumi dhe për blerje pasurish të paluajtshme. Burimi: Banka e Shqipërisë.

Si edhe në rastin e kredisë për biznese, rezultatet e vërtetimit për lehtësimin e kushteve të kreditimit dhe rritjen e kërkesës së individëve për kredi, në tremujorin e dytë të vitit, nuk kanë gjetur ende pasqyrim të mirëfilltë në ecurinë faktike të kredisë deri në muajin maj. Treguesit e vërtetimit të konsumatorit japin sinjale pozitive për zhvillimet e ardhshme në kërkesën konsumatore. Gjithashtu, bankat presin që si oferta, ashtu edhe kërkesa për kredi për individë, të jenë më të favorshme në tremujorin e tretë të vitit. Të gjitha këto sinjale, nëse janë të qëndrueshme, mund të gjejnë pasqyrim në rigjallërimin e kredisë për individë në muajt e ardhshëm.

4. ÇMIMI I KREDISË DHE KUSHTET E TJERA TË KREDITIMIT

Normat e interesit të kredisë shfaqen kryesisht në rënie, por marzhet e tyre ndaj normave të interesit të depozitave janë rritur, si rrjedhojë e rënies më të shpejtë të këtyre të fundit në tremujorin e dytë 2014. Në një vështrim të shtrirë në kohë, reduktimi i normave të interesit është më i lartë për lekun se sa për euron dhe diferenca mes tyre është ngushtuar, duke ndihmuar në orientimin e kreditimit drejt monedhës vendase. Informacioni i marrë nga vrojtimi i aktivitetit kreditues sugjeron se rënia e ngadaltë e normave të interesit të kredisë vjen si rrjedhojë e aplikimit të marzheve më të larta për kreditë me rrezik të lartë. Kushtet e tjera të kreditimit, ndryshe nga më parë, janë përdorur gjerësisht nga bankat për të lehtësuar ofertën e kredisë.

Në kushtet e nivelit të ulët të kredisë së re, norma mesatare e interesit të saj ndikohet ndjeshëm nga normat e interesit të disa kredive jopërfaqësuese (jotipike), dhe për këtë arsye ajo paraqitet e luhatshme muaj pas muaji. Përtej kësaj luhatshmërie mujore, ecuria e normave të interesit të kredisë ka qenë në kahun rënës, veçanërisht për kreditë në monedhën vendase.

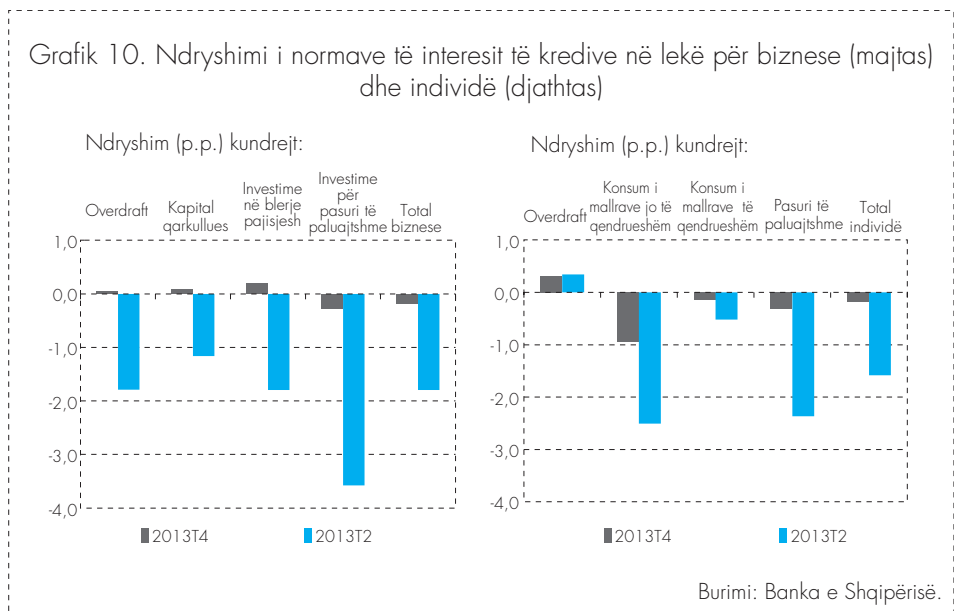

Norma mesatare e interesit të kredisë në lekë, në periudhën prill-maj, rezultoi 9.1%. Ajo është rritur kundrejt vlerës mesatare të regjistruar në tremujorin e parë të vitit, por kjo e fundit ishte veçanërisht e ulët, e ndikuar nga normat preferenciale të disa kredive. Në krahasim me tremujorin e katërt dhe të dytë të vitit të kaluar, ajo rezulton me rënie, përkatësisht prej 0.2 p.p. dhe 1.7 p.p. Marzhi i normave të interesit të kredisë në lekë, kundrejt atyre të depozitave, është rritur në këtë periudhë, si rrjedhojë e rënies më të shpejtë të normave

të interesit të depozitave. Në muajt prill dhe maj, ato janë mesatarisht 2.0%, nga 2.4% që ishin në tremujorin e parë të vitit.

Norma e interesit për kredinë në euro rezultoi mesatarisht 6.8% në muajt prill dhe maj, duke shënuar një rënie të lehtë, si kundrejt tremujorit të parë të vitit ashtu edhe kundrejt një viti më parë. Nga ana tjetër, norma e interesit të depozitave në euro ka ndjekur trendin rënës, duke filluar nga gjysma e dytë e vitit 2013. Në muajt prill dhe maj, ajo rezultoi mesatarisht 1.0%, nga 1.8% që ishte një vit më parë. Në rënien e shpejtë të normave të interesit të depozitave në euro ka ndikuar edhe akumulimi i bollshëm i likuiditetit në këtë monedhë në vitet e mëparshme, në kushtet kur alternativat për investim në euro janë më të pakta. Këto zhvillime të njëkohshme në normat e interesit në euro kanë rezultuar në rritjen e ndjeshme të marzhit të interesit në këtë monedhë, me rreth 1 p.p. në krahasim me një vit më parë. Nga këndvështrimi i rrezikut, rritja e marzhit për kredinë në valutë reflekton edhe rreziqet më të larta që mbart ky kreditim, si rrjedhojë e luhatjeve të kursit të këmbimit.

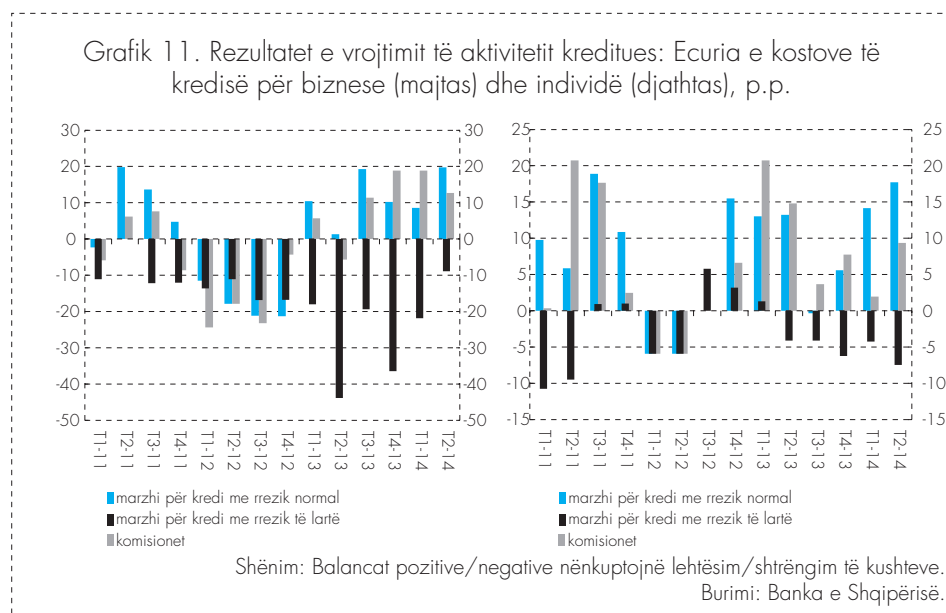
Në një vështrim historik, normat e interesit të kredisë në euro kanë qenë më të ulëta se ato në lekë dhe rënia e tyre është më graduale. Për rrjedhojë, diferenca mes normave të interesit për kredinë në lekë dhe në euro është ngushtuar ndjeshëm. Për 5 muajt e parë të vitit 2014, ajo rezulton mesatarisht 2.0 p.p., nga 3.4 p.p. që ishte në vitin 2013. Ky zhvillim favorizon orientimin e kredimarrësve drejt huamarrjes në monedhën vendase, duke i shërbyer kështu stabilitetit financiar dhe përmirësimit të mekanizmit të transmisionit.

Duke iu kthyer ecurisë së normave të interesit në lekë, analiza sipas klientit dhe qëllimit të përdorimit të kredisë tregon për reduktim të tyre thuajse në të gjitha segmentet gjatë vitit të fundit, dhe për luhatje të dykrahshme kundrejt fundit të vitit 2013. Kështu, normat e interesit për biznese kanë rënë mesatarisht me rreth 1.8 p.p. kundrejt një viti më parë, me rënien më të lartë në kredinë për investime në pasuri të paluajtshme. Në po këtë segment vërehet edhe rënie e

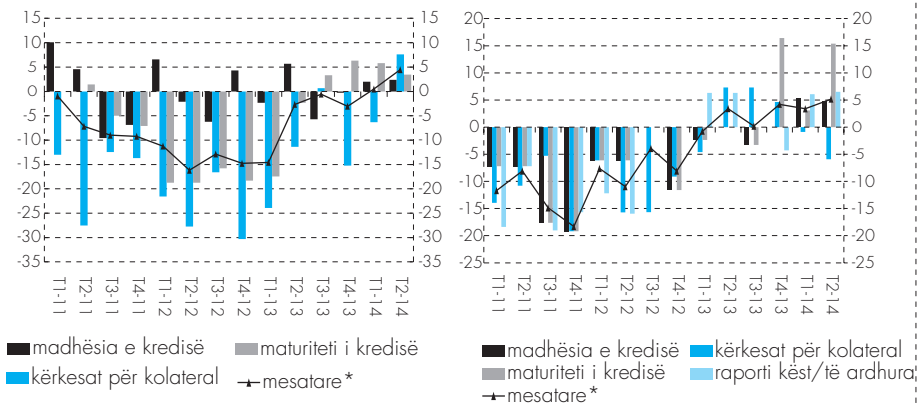
normave të interesit në krahasim me tremujorin e fundit të vitit 2013, ndërkohë që normat e tjera të interesit kanë shënuar rritje të lehta. Norma e interesit për kreditë për individë ka rënë mesatarisht me 1.6 p.p. dhe 0.2 p.p. kundrejt atyre të vërejtura përkatësisht në tremujorin e dytë dhe të katërt të vitit 2013. Rënia e normave të interesit është më e spikatur në kreditë për konsum mallrash të paqëndrueshëm dhe për pasuri të paluajtshme, ndërkohë që ndryshe nga trendi i përgjithshëm, normat e interesit për kreditë *overdraft* kanë shënuar rritje të lehtë.

Bankat raportojnë për reduktim të normave të interesit për kreditë me rrezik normal. Nga ana tjetër, ato vazhdojnë të tregohen gjithnjë edhe më të kujdesshme në çmimin e rrezikut, duket zbatuar norma interesi më të larta për kreditë me rrezik të lartë. Kjo është veçanërisht e dukshme në segmentin e kredisë për biznese. Ecuria divergjente e normave të interesit sipas nivelit të rrezikut shpjegon edhe faktin pse norma mesatare e interesit të kredisë, e analizuar më sipër, karakterizohet nga një rënie më e ngadaltë në krahasim me normat e tjera të interesit: ajo përfshin edhe normat në rritje për kreditë me rrezik më të lartë. Së fundi, komisionet, ndonëse jo të lidhura direkt me çmimin e kredisë, janë ulur, duke ndihmuar në lehtësimin e kushteve të kreditimit.

Ecuria e kushteve të tjera të kreditimit ka qenë gjerësisht në kahun lehtësues. Për bizneset, tremujori i dytë i vitit 2014 është i pari në të cilin të gjitha kushtet e kreditimit jokosto janë më të lehtësuara. Pas zgjatjes së maturitetit të kredisë dhe rritjes së madhësisë së saj në tremujorët e mëparshëm, në tremujorin e dytë të vitit bankat kanë lehtësuar edhe kërkesat për kolateral. Këto të fundit kanë qenë ndër faktorët me ndikimin më të madh në shtrëngimin e kushteve të kreditimit në tremujorët e mëparshëm.

Grafik 12. Ecuria e kushteve joçmim të kreditimit për bizneset (majtas) dhe individët (djathtas), p.p.

Shënim: Balancat pozitive/negative nënkuptojnë lehtësim/shtrengim të kushteve.

*Mesatare e thjeshtë e faktorëve.

Burimi: Banka e Shqipërisë.

Në rastin e individëve, një pjesë e mirë e kushteve joçmim kanë filluar të lehtësohen që në tremujorët e mëparshëm. Në tremujorin e dytë të vitit, bankat raportojnë për kushte më të favorshme për madhësinë dhe maturitetin e kredisë dhe për raportin këst/të ardhura. Ndërkohë, ato kanë shtrenguar sërish kërkesat për kolateral.

5. ZHVILLIMET E AKTIVITETIT KREDITUES NË RAJON

Kriza e fundit financiare globale, pasuar nga kriza e borxhit publik në vendet e BE-së, i dha fund rritjes së shpejtë të kredisë në vendet e rajonit të Evropës Qendrore dhe Juglindore, gjatë periudhës së bum-it të saj deri në vitin 2008. Prezenca e lartë e grupeve bankare të huaja në këtë rajon nënkuptoi jo vetëm ndarjen e përfitimeve që burojnë nga ndërlidhja dhe mirëintegrimi i tyre në kohëra të mira, por edhe përhapjen e shpejtë të pasojave në kohë krizash. Kështu, sistemi bankar në pjesën më të madhe të vendeve të rajonit, por edhe me gjerë, u përball me situata dhe problematika të ngjashme. Pasojat e menjëhershme të krizës financiare u shfaqën në formën e uljes së fondeve dhe kapitalit brenda grupit për filialet e tyre në rajon; rënien e shpejtë të përdorimit të levës financiare; dhe rrjedhimisht, ngadalësimin e uljen e kredisë për ekonominë, pra në përgjithësi reduktimin e ekspozimit të këtyre grupeve bankare në rajonin e EQJL-së.

Ecuria e kreditimit në vendet e rajonit

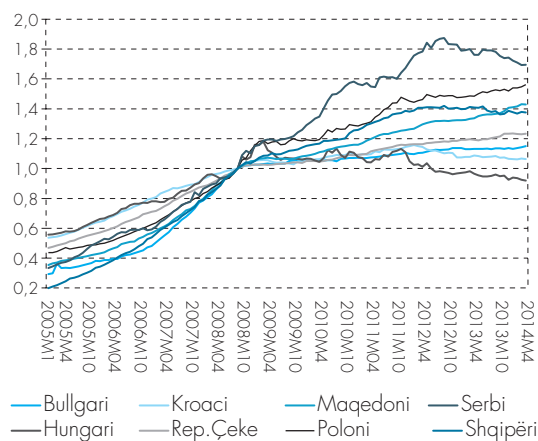
Ngadalësimi dhe rënia e kreditimit për ekonominë është ndikuar nga faktorë të kërkesës dhe ofertës, me origjinë të brendshme apo të jashtme. Kërkesa e agjentëve ekonomikë në këto vende është kushtëzuar nga zhvillimet në kuadrin e gjerë makroekonomik - si ngadalësimi dhe rënia e aktivitetit ekonomik në një pjesë të madhe të tyre - ecuria e plogësht e tregjeve të punës dhe rritja e papunësisë, si dhe një sërë pasigurish të lidhura me zhvillimet ekonomike në të ardhmen. Ndërkohë, faktorë të brendshëm, si pasiguritë për të ardhmen dhe faktorizimi i primeve të larta të rrezikut, si dhe niveli i lartë i kredive me probleme mendohet të kenë ndikuar ofertën e ulët bankare në financimin me kredi. Disa nga faktorët e jashtëm që kanë kushtëzuar sjelljen e bankave ndaj kreditimit janë ndryshimet dhe pasiguritë në lidhje me kuadrin rregullator ndërkombëtar (evropian), shtrëngimet në nivel grupi të treguesve të kapitalit, ecuria e kredive me probleme në nivel grupi, si dhe situata e tregjeve ndërkombëtare e aksesimi i fondeve në këto tregje.

Duke iu referuar raportit të fundit të monitorimit të kredisë në vendet e EQJL-së⁵, rimëkëmbja e kreditimit në vendet e rajonit po rezulton një proces i ngadaltë. Në periudhën gjashtëmujore (shtator '13-mars '14), vrojtimi i aktivitetit kreditues tregon se situata e përgjithshme e kreditimit ka shfaqur shenja përmirësimi. Grupet e huaja bankare në këtë rajon kanë vijuar procesin e ristrukturimit, nëpërmjet shitjes së asetëve dhe/ose degëve të bankave. Ndërkohë, përdorimi i levës financiare ka vijuar të ulët, por me tendencë ngadalësimi. Vlerësimi i pozicionimit të grupeve bankare në tregun e EQJL-së

⁵ CESEE Bank Lending Survey, H1 2014, European Investment Bank.

dhe potencialit të tij tregojnë se ai është një ndër tregjet më fitimprurëse dhe prania e degëve të bankave të huaja në këtë treg është e rëndësishme për totalin e operacioneve të këtyre grupeve bankare. Bankat në këtë rajon raportojnë për stabilizim të kërkesës për kredi në nivele të ulëta dhe kushteve të kreditimit të shtrënguara. Ndërkohë, niveli i lartë i kredive me probleme dhe kuadri rregullator, i brendshëm dhe ndërkombëtar, janë faktorët që kanë vijuar të kushtëzojnë më së shumti ofertën për kredi, bankat parashikojnë lehtësim të kushteve të kreditimit në gjashtë muajt në vijim. Nga ana tjetër, kërkesa për kredi është përmirësuar lehtë për disa lloje kredish, ndërsa pritjet të rimëkëmbet më tej për produkte dhe maturitete të ndryshme. Në kontekstin e një kreditimi të ulët, bankat raportojnë të kenë fonde të mjaftueshme për financimin e aktivitetit të tyre, pjesa më e madhe e të cilave janë fonde afatshkurtra të siguruara nëpërmjet depozitave të individëve dhe bizneseve. Ndërkohë, rritja e kredive me probleme po ngadalësohet, sidomos në segmentin e kredive për biznese, të cilat pritjet të zgjerohen më ngadalë se në segmentin e individëve.

Grafik 13. Indeksi i kredisë për sektorin privat në vendet e rajonit (Shtator '08=1)

Burimi: Bankat qendrore të vendeve përkatëse.

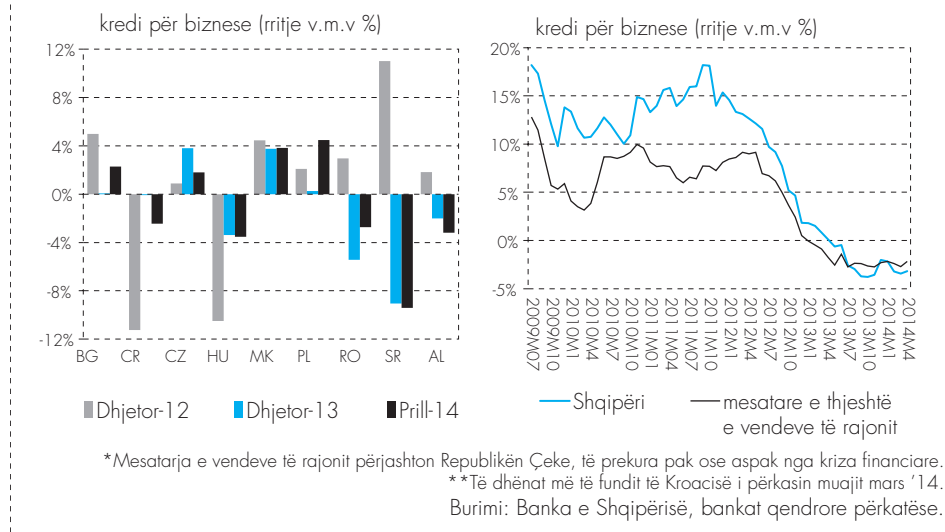
Kredia për biznese

Kredia për biznese është ngadalësuar ndjeshëm gjatë periudhës së krizës financiare, duke hyrë në territor negativ në dy vitet e fundit, si në vendin tonë ashtu edhe në pjesën më të madhe të vendeve të rajonit. Nga një mesatare e thjeshtë e normave të rritjes për vendet e rajonit vërehet se pas vitit 2013 e në vijim ka një tendencë të lehtë ngadalësuese të normave të rënies. Kjo ecuri ndikohet kryesisht nga vendet me rritje pozitive dhe më të shpejtë të kredisë për biznese si Polonia, Republika Çeke dhe Maqedonia. Pavarësisht kësaj, në fund të muajit prill, norma mesatare e kredisë për biznese në vendet e rajonit regjistron rënie me 2.2% në terma vjetorë⁶.

Rënia e kërkesës së bizneseve për kredi, përgjithësisht, është e lidhur me ecurinë e dobët të aktivitetit ekonomik, shfrytëzimin nën potencial të kapaciteteve të lira prodhuese dhe rrjedhimisht rënien e investimeve. Vrojtimi i aktivitetit kreditues në këto vende evidenton se kërkesa e bizneseve për kredi është përmirësuar lehtë në periudhën gjashtëmujore (shtator '13-mars '14), megjithëse kushtet e kreditimit mbeten ende të shtrënguara, sidomos në komponentin e kërkesës për kolateral. Sipas qëllimit të përdorimit, kredi është dhënë kryesisht për ristrukturim borxhi dhe kapital qarkullues, ndërsa kërkesa e kredisë për qëllime investimi vlerësohet të jetë ende shumë e dobët.

⁶ Mesatarja e vendeve të rajonit përjashton Republikën Çeke dhe Poloninë, të prekura pak ose aspak nga kriza financiare.

Grafik 14. Ecuria e kredisë për biznese në vend dhe në rajon

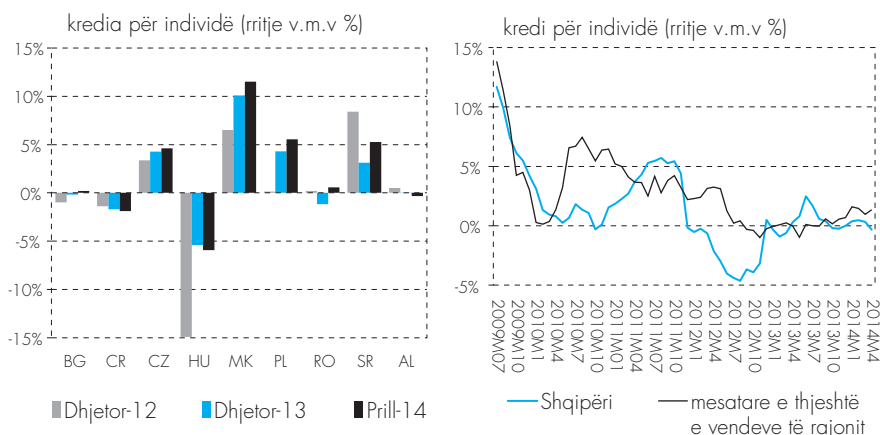
Ndër vendet më pak të prekura nga kriza financiare, dhe rrjedhimisht me pasoja të lehta në treguesit makroekonomikë, janë Polonia, Republika Çeke dhe Bullgaria, të cilat, pavarësisht ngadalësimit, kanë ruajtur norma pozitive të kreditimit të sektorit privat, si për biznese ashtu edhe për individë. Pjesa më e madhe e kredisë për biznese në këto vende është kryesisht kredi e dhënë për qëllime investimi. Nga vendet e Ballkanit, Maqedonia regjistron gjithashtu norma vjetore rritjeje të kredisë për biznese. Vendet me përkeqësim të dukshëm të kredisë për këtë segment duket të jenë Serbia dhe Rumania. Ndërkohë, Hungaria shënon një përmirësim të situatës kundrejt vitit 2012, megjithëse norma e zgjerimit të kësaj teprice mbetet ende në territor negativ.

Kredia për individë

Kredia për individë në vendet e rajonit shfaq një ecuri më të mirë krahasuar me kredinë për biznese. Rënia e tepricës së kredisë për individë duket të jetë frenuar më herët se kredia për biznese, që nga mesi i vitit 2012. Ndërkohë, nga një mesatare e thjeshtë e vendeve të rajonit, por edhe e pjesës më të madhe të këtyre vendeve të analizuara individualisht, vërehet një përmirësim i normave të rritjes së kredisë për individë, duke filluar nga fundi i vitit 2013 dhe në vijim.

Në terma mesatarë, teprica e kredisë për individë në vendet e rajonit në muajin prill, përjashtuar Poloninë dhe Republikën Çeke, shënon rritje me 1.4% kundrejt një viti më parë. Sipas vrojtimit të aktivitetit kreditues në vendet e rajonit të EQJL-së këto zhvillime pozitive reflektojnë kryesisht lehtësimin e standardeve të kreditimit për individë, sidomos në segmentin e kredisë konsumatore, si edhe rritjen e kërkesës nga ana e individëve për kredi, krahasuar me rimëkëmbjen më të plogësht të kërkesës së bizneseve.

Grafik 15. Ecuria e kredisë për individë në vend dhe në rajon

*Mesatarja e vendeve të rajonit përjashton Republikën Çeke dhe Poloninë, të prekura pak ose aspak nga kriza financiare.
 **Të dhënat më të fundit të Kroacisë i përkasin muajit mars '14.
 Burimi: Banka e Shqipërisë, bankat qendrore përkatëse.

Ndër vendet me rritjen më të lartë të kredisë për individë janë Maqedonia, Polonia dhe Serbia, dhe, në një shkallë më të ulët, edhe Republika Çeke. Edhe në vende si Hungaria dhe Kroacia, të cilët kanë shënuar norma vjetore negative të njëpasnjëshme në 2-3 vitet e fundit, vërehet tendencë për përmirësim. Megjithatë, këto norma mbeten ende në territor negativ, sidomos në rastin e Hungarisë.

REFERENCA

CESEE Bank Lending Survey, European Investment Bank, September/October; March/April (2012-2014)

CESEE Deleveraging and Credit Monitor, Vienna Initiative, Q3 2012- Q4 2013

Publikim i FMN, 2000: "Manuali mbi Statistikat Monetare dhe Financiare" i Fondit Monetar Ndërkombëtar, edicioni i vitit 2000

Calvo G., Izquierdo A. and Talvi E. 2006: "Phoenix Miracles in Emerging Markets: Recovering Without Credit From Systemic Financial Crises", Working Paper 12101, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA, USA.

Banka e Shqipërisë, 2014: "Vrojtim i aktivitetit kreditues për tremujorin e dytë 2014", http://www.bankofalbania.org/web/Vrojtimi_i_aktivitetit_kreditues_5311_1.php